

Het stemrecht van meerderjarige beschermde personen: geringe wijziging of ontkenning van een fundamenteel recht?

Ter gelegenheid van een wet «houdende diverse wijzigingen inzake verkiezingen» van 28 maart 2023 (BS 14 april 2023) voegde de wetgever aan artikel 492/1 oud BW een nieuwe persoonlijke handeling toe waarover de vrederechter verplicht moet oordelen wanneer hij een persoon onbekwaam verklaart, namelijk: «de uitoefening van de politieke rechten bedoeld in artikel 8, tweede lid, van de Grondwet». Deze wijziging is op 1 oktober 2023 in werking getreden.

Volgens de parlementaire voorbereiding was het de bedoeling om enerzijds vrederechters aan te moedigen zich uit te spreken over de bekwaamheid van de beschermde persoon tot het uitoefenen van zijn politieke rechten, en anderzijds misbruiken te voorkomen waarbij volmachten worden afgedwongen van personen die niet/niet meer in staat zijn hun wil te uiten (*Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. 55-3085/1).

In de praktijk spraken sommige vrederechters weliswaar de onbekwaamheid uit om te stemmen, anderen niet, daar de wet hen daartoe niet verplichtte. Wanneer een beschermde persoon onbekwaam om te stemmen is verklaard, wordt het vonnis aan de gemeente meegegeeld, zodat deze persoon niet wordt opgeroepen om te gaan stemmen, conform artikel 7, 1° van de Kieswet. Daarentegen wordt de beschermde persoon wel opgeroepen om te stemmen als het vonnis hem niet onbekwaam heeft verklaard voor de uitoefening van zijn politieke rechten. Wanneer hij gaat stemmen, mag hij een beroep doen op de assistentie van een persoon naar keuze of van de voorzitter van het stembureau (art. 148 Kieswet). Tot nu toe, als een beschermde persoon die niet onbekwaam werd verklaard voor zijn politieke rechten, niet in staat was om te stemmen of om zijn wil uit te drukken om reden van een handicap of een ziekte, werd een medisch attest naar de gemeente gestuurd om zijn afwezigheid te rechtvaardigen.

De wijziging door de wet van 28 maart 2023 lijkt anekdotisch, technisch, pragmatisch. Deze wet doet niettemin vragen rijzen inzake fundamentele rechten. Vóór de hervorming van de bekwaamheidsregimes in 2013 behield de onbekwame zijn stemrecht, of net niet, naargelang het regime van onbekwaamheid: de verlengde minderjarige

kon nooit stemmen, terwijl de politieke rechten van een persoon onder een regime van voorlopig bewind nooit konden worden ontnomen. Het wetsvoorstel dat ten grondslag lag aan de hervorming van 2013, voorzag in de mogelijkheid voor de vrederechter om de onbekwaamheid om te stemmen uit te spreken. Ter gelegenheid van een amendement werd dit item weggelaten, omdat dit niet conform was met de door het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (2006) erkende grondrechten en meer specifiek met artikel 29 van dat verdrag (Amendement n° 146, *Parl.St.* Kamer 2012-13, nr. 53-1009/004, 6). Het werd in 2023 opnieuw ingediend, zonder enig overleg met de betrokken instanties, in het bijzonder de «Nationale Hoge Raad Personen met een Handicap», en zonder enig debat over grondrechten.

Een persoon beroven van de uitoefening van zijn politieke rechten is nochtans in strijd met het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. In plaats van iemand onbekwaam te verklaren om zijn stemrecht uit te oefenen, had de vraag moeten worden gesteld welke middelen beschikbaar zijn om hem in staat te stellen dit recht in de best mogelijke omstandigheden uit te oefenen, met name via gepersonaliseerde bijstand.

De wil om kwetsbare personen te beschermen tegen mogelijke misbruiken van hun rechten brengt het risico met zich mee dat sommige personen worden verhinderd om te stemmen, ondanks hun verstandelijke vermogens en hun wil om te kiezen voor kandidaten die zich ertoe engageren hun rechten te verdedigen (UNIA, *Rapport: deelname van personen met een handicap aan verkiezingen*, 2019). Een beslissing van onbekwaamheid om te stemmen zou onevenredig kunnen zijn, daar deze personen verstoken zouden blijven van enige politieke vertegenwoordiging (J. Nolf, «Hoe beschermd zijn de politieke rechten van de «beschermde personen» nog?», *De Juristenkrant*, 20 december 2023, 12). Gezien de beperkte middelen waarover vrederechters beschikken om de vaardigheden van een persoon en meer bepaald zijn bekwaamheid om een politieke keuze te uiten, te beoordelen, zou het aangewezen zijn dat vrederechters zich bijzonder terughoudend opstellen bij beslissingen over de uitoefening van politieke rechten. Zodra iemand in staat is om een keuze te maken, wat die keuze ook mag zijn, zou hij volgens mij zijn stemrecht moeten kunnen behouden.

Nathalie Dandoy
Hoogleraar UCLouvain